

5. Bujak F. Galicya. T.I: Kraj. Ludność. Społeczeństwo. Rolnictwo / F. Bujak. – Lwów, Altenberg; Warszawa, Wende : Związku nauk. – 1908. – 562 s.

6. Administrativ Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina im 60 Blättern. Seiner kaiserlichen Hoheit dem durchlauchstigen Erzherzog Carl Ludwig in tiefster Ehrfurcht gewidmet von Carl Kummerer Ritter von Kummersberg k. k. Hauptmann. – Wien, 1855.

Соснова Н.С. Усадьбные парки XIX века – олицетворение ландшафтной культуры края в прошлом

На территории Западной Украины в XIX в. значительное количество сельских поместий имели распланированный при жилье сад или парк. Их массовость свидетельствует о высокой региональной культуре освоения ландшафта в прошлом. На сегодняшний день практически нет уцелевших культурных ландшафтов данного типа. Для их массового восстановления нет предпосылок, однако объединение природных особенностей территории с историческими является основанием для развития туристической инфраструктуры.

Ключевые слова: культурный ландшафт, усадебно-парковый комплекс, рельеф.

Sosnova N.S. The manor parks of the XIX century, as the embodiment of the landscape culture of the region in the past

In Western Ukraine of the XIX century a significant number of rural estates were budgeted at home garden or park. Their mass shows a high development of regional culture landscape in the past. Nowadays, practically no surviving cultural landscape of this type can be found. There are no preconditions for their mass restoration, however the integration of the natural and historical value of the area creates the basis for the development of the tourism infrastructure.

Keywords: cultural landscape, manor and park complex, relief (topography).

УДК 712.2

*Доц. Н.С. Соснова, канд. арх.;
асист. О.В. Крайниковець – НУ "Львівська політехніка"*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ ЛАНДШАФТНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Розглянуто тенденції розвитку сучасної ландшафтно-архітектури у питанні сталого розвитку житлового середовища. Визначено пріоритети в цьому питанні для України. Сформульовано принципи ландшафтно-архітектурної організації поселень людей, які сприятимуть сталому розвитку житлового середовища та визначено напрями їх реалізації.

Ключові слова: сталий розвиток, природно-територіальний комплекс, ландшафт, екологія.

Упродовж останнього десятиліття виникло розуміння необхідності проектування та будівництва об'єктів, які знаходилися б у рівновазі з природою. У багатьох зарубіжних вищих школах з'явилася наукова дисципліна "Sustainable development", тобто "Сталий розвиток", яка вивчає можливості використання в архітектурі та містобудуванні екологічно чистих джерел енергії, збереження природних ресурсів, поліпшення якості середовища проживання людини засобами ландшафтно-архітектури. Загальна концепція сталого розвитку полягає у встановленні балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх екологічну безпеку.

Проблеми екологічного балансу у розвитку українського міста на сьогодні досліджують професор В. Кучерявий, професор Г. Петришин; опубліковані численні наукові праці доктора архітектури, професора Т. Панченко щодо архітектурно-ландшафтно-архітектурної організації територій; архітектор Т. Максим'юк здійснив велику науково-дослідну та проектну роботу з реконструкції історичних львівських ландшафтів. Науковці в галузі біології, географії, екології досліджували природні компоненти ландшафту. Натомість, меншою мірою проведено досліджень на стику дисциплін у питанні збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання задля сталого розвитку.

Метою цієї роботи є окреслення потенціалу ландшафтно-архітектури у питаннях сталого розвитку житлового середовища.

Європейські міста, міста країн Сходу – Японії та Китаю мають багато-літній досвід пошуку архітектурно-ландшафтних рішень задля сталого розвитку та суспільного розуміння його необхідності. У низці країн у суспільстві сформувався попит на "зелену" нерухомість, на здорове середовище проживання, мешканцям якого важливо знати, що їх життєдіяльність гармонійна з природою. Щоб забезпечити попит на новий формат урбаністичного простору деякі держави впроваджують демонстраційне будівництво "зелених" поселень. Наприклад, район Ваубан у Фрайбургу (Німеччина) спроектований як безавтомобільний, з великими озеленими просторами. Для Мальмо, яке є третім у Швеції за величиною промисловим містом, було вирішено змінити стратегію і в подальшому розвивати його під трендом еко-міста. Задля цього пріоритетами стали розвиток громадського транспорту, просування альтернативної енергетики та, основне, – це озеленення великих територій міста.

Аналізуючи більшість закордонних концептуальних та реалізованих проектних рішень в архітектурі та містобудуванні, які зорієнтовані на пошук результативного симбіозу природи та архітектури, можна виокремити такі напрями та тенденції.

- I. Формується компенсаторний підхід у містобудуванні, за якого площа природної основи, на якій збудували об'єкт, компенсується вертикальним озелененням чи ландшафтом на даху будівлі. Прикладом можуть слугувати об'єкти архітекторки Захи Хадід (Арт-центр в Абу-Дабі, Культурний центр в Баку), в яких ландшафт є інтегрованою частиною споруди.
- II. Суть ще однієї тенденції у сучасній ландшафтній архітектурі полягає у зміщенні акцентів з пошуку композиційної ідеї парку чи саду у раціональний напрям. Такі антропогенні ландшафти можна поділити на такі типи.

Перший тип "раціонального" саду, це сад, що закладається як компонент природно-територіального комплексу, у структурі якого він проектується. У таких ландшафтах використовують місцеву флору, що дає змогу не тільки вберегти рослинність місцевості, але надати об'єкту пізнавально-культурного значення. Прикладом є 1,2-гектарний Сад Лури (парк Міленіум, Чикаго), в якому використано характерні для цієї місцевості види рослинності.

До другого типу "раціонального" саду можна віднести заходи з озеленення, які разом з інженерними засобами сприяють регулюванню клімату – вологості, температури, сонячної радіації – окресленого середовища чи об'єкту. Звичним на сьогодні прикладом інженерно-природного симбіозу є вертикальне озеленення. Цей засіб визнано ефективним у боротьбі з "ефектом теплового острова", спричиненого великою кількістю бетону і асфальту, які роблять температуру міста на кілька градусів вищою, аніж в його околицях. Прикладом реалізації ідеї поєднання архітектури і ландшафтно-організації є сад бібліотеки варшавського університету, який спроектував І. Бажерска як один з найбільших садів на даху в Європі площею понад 1 га.

Третім типом "раціонального" саду можна вважати концептуальні проекти із впровадження локальних агрогосподарських структур у межах міста. У світі, при визнаних процесах активної урбанізації, останніми роками пропагується ведення городництва в межах міського садибного та блокованого житла; впровадження саду у склад екокварталу. Одним із найбільш футуристичних у цьому напрямі є проект міської агроферми у Ванкувері – Harvest Green Tower – у вигляді висотної споруди, в якій вирощуватимуть фрукти та овочі. Передбачено використання вітрової та сонячної енергії, а для поливу рослин буде використовуватися дощова вода [4].

III. Третій напрям у розвитку сучасної ландшафтно-архітектури формується як розуміння її обов'язкової соціально-екологічної детермінованості. Суть цього підходу полягає у застосуванні засобів ландшафтно-архітектури для створення відкритих просторів, що відповідають соціальним і екологічним вимогам. У цьому контексті також розглядають і збереження ідентичності міста, місцевості. В умовах глобалізації для України, з її регіональними відмінностями як природного, так і етнографічного характеру, збереження ідентичності існуючих поселень є особливо важливим. Використання місцевих, регіональних традицій в архітектурі повинно простежуватися в усіх компонентах поселення: у просторовій побудові, в організації житлового середовища, архітектурі будівель, їх декорі. Наприклад, можливим є включення у структуру сучасного приміського поселення водяного млина, що притаманно українському утилітарному підходу ведення господарства у структурі житлової одиниці. А така споруда як погріб, що дотепер використовується в сільських садибах, є оптимальним приміщенням, де зберігається стала температура без будь-яких засобів та затрат енергії і може стати основою нових планувальних рішень. Традиційні прийоми минулих століть у будівництві українського житла – каркасно-саманне будівництво, застосування гонту для покриття чи солом'яної стріхи сьогодні в Європі вважають найбільш екологічними. На сьогодні в Україні існує соціальний проект "Біопозитивне будівництво сталого розвитку", в рамках якого навчають будівництву екологічного житла з природних місцевих матеріалів [5].

У поселеннях, що сформувалися в минулому, простежується зв'язок поміж структурою ландшафту і формою розселення. Трактуючи ландшафт як мережу комірок-фацій, можна вважати, що зміни в окремій комірці обумовлюють зміни в ландшафті загалом [2]. Формування поселення із невеликих різнотипних житлових груп, будівництво яких не поширюватиметься за межі

фації і враховуватиме її характеристики: ухил та складковість рельєфу, геологію території, вологість, інсоляцію, рівень ґрунтових вод допоможе частково локалізувати вплив на природний ландшафт, пов'язаний з антропогенним навантаженням.

Беручи до уваги Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" [3], де йдеться про запобігання негативному впливові господарської діяльності на природне середовище, завданням архітектора у ході проектування поселення є, окрім архітектурно-планувального рішення, запропонувати ландшафтні засоби, що можуть забезпечити найбільшу стійкість природних біогеоценозів до антропогенного впливу.

Наприклад, природно-територіальний комплекс, що характеризується як болотистий, сформувався в умовах підвищеного рівня ґрунтових вод та має мікроклімат з підвищеною вологістю повітря, який підтримував вологолюбну рослинність і тваринний світ (різновиди земноводних, плазунів і комах, що своєю чергою приваблювало різноманітне птаство). Вилучення одного з компонентів такого природного комплексу внаслідок господарської діяльності, наприклад прокладання осушувального каналу, веде до руйнувати водотривкого шару, зниження рівня ґрунтових вод; мікроклімат стає сушішим і з часом формуються луки з бідною рослинністю, вкриті сухими легкозаймистими торфовищами [1].

Щоб уникнути наслідків впливу будівництва на природний комплекс необхідно обґрунтувати можливість розміщення проектного об'єкта на території з певними умовами сформованого біогеоценозу. Для цього необхідно по-перше, визначити, які природні процеси характерні для даного природно-територіального комплексу (місцевості, фації); по-друге, визначити ступінь порушення екосистеми і можливість її відновлення після введення в експлуатацію проектного об'єкта. Органічне включення забудови в хід природних процесів території можливе зі збереження ділянок "дикої природи" (заболочені ділянки, луки, гаї), де можуть жити окремі види тварин, птахи.

Висновки:

1. Засоби оптимізації характеристик поселення обирають виходячи з домінуючих ознак природно-територіального комплексу.
2. Регіоналізм у містобудівному проектуванні, як врахування культурних особливостей, місцевих традицій регіону та сформованих принципів раціонального природокористування є актуальним у контексті сталого розвитку.

Література

1. Географія. Фізична географія України, 8 клас. : підручник.
2. Григорьев В.А. Экологизация городов в мире, России, Сибири / В.А. Григорьев, И.А. Огородников // ГПНТБ СО РАН. – Сер. : Изд-во "Экология". – Новосибирск. – 2001. – Вып. 63. – 144 с.
3. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25.06.1991 р., № 1264-XII.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://doms.com.ua>.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ecobum.io.ua>.

Соснова Н.С., Крайниковец О.В. Устойчивое развитие жилой среды средствами ландшафтной архитектуры

Рассмотрены тенденции развития современной ландшафтной архитектуры в вопросе устойчивого развития жилой среды. Определены приоритеты в этом вопросе для Украины. Сформулированы принципы ландшафтной организации поселений людей, способствующие устойчивому развитию жилой среды и определены пути их реализации.

Ключевые слова: устойчивое развитие, природно-территориальный комплекс, ландшафт, экология.

Sosnova N.S., Kraynikovets O.V. The sustainable development of the residential environment by means of the landscape architecture

The tendencies of the contemporary landscape architecture are considered in the context of the sustainable development of the residential environment. The priorities in this issue are defined with regard to Ukraine. The principles and means of the landscape organization, which will contribute to the sustainable development of the residential environment, are formulated.

Keywords: sustainable development, natural-territorial complex, landscape, ecology.

УДК 7.71.730

Асист. Г.М. Тобілевич – Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

**СУЧАСНА ДЕКОРАТИВНА ПЛАСТИКА
В ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ**

Проаналізовано характерні ситуації функціонування сучасної декоративної пластики і використання її в організації архітектурно-просторового середовища та ландшафтного дизайну. Відзначено, що кращі зразки введення декоративної пластики з метою гармонізації навколишнього середовища та досвід вітчизняних і зарубіжних колег слугує важливим підґрунтям творчих пошуків сучасних ландшафтних архітекторів, скульпторів та художників.

Ключові слова: декоративна пластика, архітектурно-просторове середовище, ландшафтний дизайн, садово-паркові композиції.

Вступ. Декоративну пластику як засіб збагачення ландшафтних композицій у доволі безликому архітектурному середовищі часів Радянського Союзу використовували рідко [1]. Основні смислові, ідеологічні акценти у ті часи виконувала монументальна скульптура, позначена характерними рисами соціалістичного реалізму. Вона представляла збільшені, нерідко до неймовірних розмірів, та водночас близькі до натури фігурні або багатофігурні зображення – меморіальні комплекси, пам'ятники і пам'ятні знаки [2].

Сьогодні ситуація принципово змінюється. В архітектурі зовнішнього середовища знову виразно домінує творчий підхід. З цього приводу опубліковано теоретичні наукові праці, в яких це питання розглядають сучасні митці та науковці: О. Голубець [4-5], Т. Геврик [3], І. Діда І. [6], а також З. Чегусова, Г. Кусько, Т. Печенюк, А. Жоголь, Р. Яців та інші. Виявляючи власні художні якості, декоративна пластика прагне активного контакту з навколишнім оточенням. Для архітектури сьогодинішнього дня характерне повернення до комплексного мислення, творення яскравого та неповторного образу. Прикметною її рисою стають процеси гуманізації, врахування способу життя і конкретних потреб сучасної людини. У житловому будівництві ак-

тивно прогресує тенденція до зростання замовлень на замські будинки, котеджі, на реалізацію індивідуальних проектів. У їх внутрішньому облаштуванні та екстер'єрі прилеглих територій декоративна пластика нерідко стає невідмінним компонентом. Так само її роль виявляється важливою у громадських спорудах різного масштабу, зокрема, у багатофункціональних комплексах, які сьогодні здобувають популярність та отримують статут своєрідного "міста у місті". Крім того, декоративна пластика може стати активним елементом індивідуалізації окремих історично сформованих міських кварталів, розташовуватися у скверах, садах чи парках.

Об'єкт та методи досліджень. Об'єктом досліджень є декоративна пластика як творче надбання українських і зарубіжних художників та архітекторів у сфері ландшафтного дизайну та можливість функціонування і перспективи застосування декоративної пластики у збагаченні сучасного архітектурно-просторового середовища.

Декоративну пластику досліджують як явище в сучасному мистецтві України, що нерозривно пов'язане з різними сферами творчої діяльності зокрема у ландшафтному дизайні, який з другої половини ХХ ст. активно "освоює" архітектурне середовище. Отже, ми застосували комплексний підхід до аналізу ролі декоративної пластики в ландшафтному дизайні.

Результати дослідження. Гармонійна взаємодія природи і архітектури у всі часи виявляла прагнення людини до єдності з навколишнім середовищем.

Засобами декоративної пластики реалізується гармонійне співвідношення між різноманітними елементами єдиної ландшафтною композиції [9], органічними складовими якої є сама декоративно-скульптурна пластика. Значні потенційні можливості використання декоративної пластики в організації архітектурно-просторового середовища визначаються не лише сферою ландшафтною архітектури. Важливим фактором в цьому питанні є бурхливий розвиток декоративно-ужиткового мистецтва в останній третині ХХ ст. [7].

Поряд із значними змінами, які відбуваються у вітчизняному мистецтві, дуже корисним для сьогоденної співпраці українських художників та архітекторів може виявитися зарубіжний досвід. У співвідношенні понять "скульптура – архітектура – декоративна пластика", а також "об'єм – колір – простір" ми не спостерігаємо тих деформацій, які відбувалися у межах унітарного тоталітарного суспільства. Трактуювання архітектора як творця-пластики в західному світі ніколи не втрачало актуальності. Так само завжди плідною була його співпраця з художником – скульптором, живописцем, дизайнером.

Вітчизняний та зарубіжний досвід використання декоративної пластики в організації зовнішнього середовища дає змогу виділити три характерні ситуації її функціонування.

У першому випадку декоративна пластика проектується спільно художниками та архітекторами, як органічна складова пластичного вирішення окремої споруди та прилеглих до неї територій. Її встановлюють в зонах відпочинку всередині будівлі, в зимових садах, на газонах перед фасадом, біля пішохідних доріжок чи в зонах відпочинку на подвір'ях, утворюючи немов